

DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI*

Aybıçe TOSUN**

Öz

Makalenin amacı dünya görüşü eğitimi yaklaşımın din eğitimi alanına ötekinin dini inançlarını ve dünya görüşünü anlamada etkisini tespit etmektir. Bu amaçla Kanada, New Brunswick Üniversitesi, Renaissance College’da lisans düzeyinde yürütülmekte olan ‘Dinler, Dünya Görüşler ve Kültürler’ dersini almış 42 öğrenci ve mezunla ve dünya görüşü eğitimi yaklaşımının teorisini oluşturan ve eğitimini veren Dr. John Valk ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde dünya görüşü eğitiminin bireyin kendisine ve ötekine karşı olan düşünce, tutum ve davranışlarını hangi yönlerde ve nasıl etkilediği sorgulanmıştır. Araştırma sonucunda dünya görüşü eğitiminin öğrencileri ötekini tanıma kazanımına ulaştırdığı, farklı din ve kültürlere karşı olan düşünce, tutum ve davranışlarını olumlu bir şekilde geliştirdiği görülmüştür. Ayrıca dünya görüşü eğitiminin öğrencileri yaşamın anlam ve amacını sorgulamaları yönünde teşvik ettiği ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Dünya Görüşü, Ötekini Tanıma, Kendini Tanıma, Çokkültürlülük

Abstract

Knowing Others and Worldview Approach in Religious Education: A Field Research

This article aims to determine the effects of worldview education on the understanding of others’ beliefs and worldviews in the context of religious education. The main purpose of worldview education is to assist students to have a broader and deeper understanding on self-identity, worldviews of others, meaning and purpose of life. It

* Bu makale ‘Kendini ve Ötekini Tanıma Bağlamında Din Öğretiminde Dünya Görüşü Modeli’ isimli tezden üretilmiştir. Bu araştırma 2014 Ağustos-2015 Temmuz tarihleri arasında 2214/A Yurtdışı Doktora Sırası Araştırma Burs Programı kapsamında TÜBİTAK tarafından desteklenmiştir.

** Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri, aybicosun@gmail.com

54 • DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

also helps students to think on ontological, epistemological and ultimate questions about life and beliefs. For these purposes worldview education uses Socratic questions, critical thinking and site visits as teaching tools. These experiences assist students to establish a new point of view towards self and others. For this research 42 students and alumni of Renaissance College, University of New Brunswick, Canada has been interviewed about the effects of 'Worldviews, Religions and Cultures' course which they took in their first year of the university education. Dr. John Valk, the creator of worldview education approach, has been also interviewed about the effects of worldview education on student learnings, thoughts and attitudes towards others. Semi-structured interview is used a tool for collecting data in this research.

The findings of the study about knowing others as follows; worldview education has a positive effect on students in regard of the thoughts, attitudes and behaviours towards others. Worldview education helps students to understand others beliefs and values. Participants agree on that worldview education gives students a better understanding about the nature of reality and beliefs. Worldview education encourages students to eliminate their prejudices towards others and make a fresh start to mutual understanding. It also helps students to see importance of engaging with the community and the culture of living together.

Keywords: Religious Education, Worldview, Knowing Others, Knowing Self, Multiculturalism

A. GİRİŞ

Din eğitiminde alternatif yaklaşım ve model arayışlarına her geçen gün bir yenisi daha eklenmektedir. Hem insanların içindeki manevi boşluğu dolduracak, hem insanların neye inandıklarını anlamalarını sağlayacak, hem bu inandıkları şeylerin temellerini bulmalarını kolaylaştıracak tüm bunları yaparken bir yandan da çevrelerindeki insanların inançlarını daha iyi anlayabilmesine yardımcı olacak bir model özellikle çokkültürlü toplumlarda eğitime önemli katkılar sağlayabilir. Buna göre dünya görüşü merkezli bir eğitim öğretim modelinin araştırılması din eğitimi alanına yararlı olacaktır.

1. Problem Durumu

Eğitimin amacı bireyin hem kendisini hem de diğer insanları, doğayı, sosyal süreçleri sağlıklı bir şekilde tanınması konusunda bireyi donanımlı hale getirmektir (Şişman, 2010). Din eğitimi bireyin içinde yaşadığı toplumun temel kodlarını öğrenmesinde önemli etkenlerden biridir. Din eğitimi sayesinde bireyin kendi inancını öğrenmesi ve diğer insanların inancına da saygı duy-

ması gerekmektedir. Fakat dışlayıcı bir tutumla geliştirilen din eğitimi programlarının bireyi bu sonuca ulaştırması olası bir sonuç olarak görünmemektedir. Dinler arası ya da kültürlerarası yaklaşımla oluşturulan programlarda da kullanılan dil, öğrenciye sunulan bakış açısı beklenen sonuca ulaşmada zorluklar çıkarabilmektedir.

Dünya üzerinde dini olsun dünyevi olsun çok sayıda inanış ve yaşayış biçimi vardır. Günümüzde dünyevi olgular geçmişte dini olarak nitelendirdiğimiz olguların yerini almaya, onlarla aynı işlevi görmeye başlamışlardır. Bu durumda hem dini hem dünyevi bakış açılarının, yaşama şekillerinin bireyin yaşam yolculuğunda tercih ettiği yol olarak kabul etmek ve her bir bireyin tercihine saygı duymak bir arada yaşayabilmenin en önemli şartlarından biri haline gelmektedir.

Çok kültürlü veya çok dinli, sekülerleşen insanların her geçen gün arttığı ve din içi yorum farklarının olduğu toplumlarda sınıftaki her bir öğrenciyi kuşatan bir din eğitimine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyacın Hollanda okul sistemi içindeki yansımalarını anlatan bildirisinde Miedema çoğulculuğun ciddiye alınarak farklı dünya görüşlerine eşit şekilde yaklaşan bir eğitimin gerekliliğini vurgulamaktadır. Öğrencilerin kendi dini geleneklerini öğrenmeleri onlara yeni karşılaşmalar için bir temel hazırlamaktadır fakat dinler ile ilgili eğitim sürecinin tamamlanması için öğrencilerin dinler arası bir öğrenme yaşamaları gerekmektedir (Miedema, 2004).

Ülkemizde de din eğitiminde farklı din ve mezheplerin öğretilmesi ve temsili ile ilgili bazı tartışmalar süregelmiştir. Hıristiyanlık, Yahudilik, Hinduizm ve Budizm gibi dinlerin; farklı itikadi, fıkhî ve tasavvufî oluşumların din eğitimi programı içinde ne derecede yer verileceği ve söz konusu oluşumlarla ilgili kimlerin eğitim vereceği din eğitimcileri, sivil toplum kuruluşları ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın gündeminde yer almıştır. Çok kültürlü eğitime olanak sağlayan bir eğitim yaklaşımı bu tip tartışmalara da cevap olma özelliği taşımaktadır.

Çok kültürlü toplumlar ve onların din eğitimi ihtiyaçlarının yanında okulda verilen din eğitiminin dini inançların temellerini yansıtmada ve öğrencilere üst düzey düşünme becerilerini kazandırmada da bir takım sorunları olduğu söylenebilir. Edgar Morin'e göre eğitimde iki önemli eksiklik vardır bunlardan bir tanesi eğitilenlerin bilmenin ne olduğu üzerine düşündürülmemesi sadece bilgileri aktarmakla yetinilmesidir. İkinci önemli eksiklik ise eğitilenlerin bütüncül bir eğitimde uzak olması bütünü

56 • DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

görebilecek şekilde eğitilmemeleridir. Bunun sonucu olarak eğitilenler parça parça bilgilerden bütüne gidememekte ve bilgiyi dönüştürmekten uzak kalmaktadırlar (Morin, 2010).

Bu noktada eğitim sürecinde düşünme becerilerinin vurgulanmasının önemi ön plana çıkmaktadır. Öğrencilere bilgiyi aktarmak değil düşünmeyi öğretmek üzerinde duran bir başka din eğitimcisi Osman Eğri'ye göre; günümüzün değişen ve gelişen şartlarında yetişen bireylere istenilen bilgileri aktarmak mümkün olmamaktadır. Araştıran ve sorgulayan bireyler klasik eğitimin kendilerini sınırladığını düşündükleri içeriklerini reddetmektedirler. Bu yüzden din eğitiminde aktarılmaya çalışılan içerikler öğrencilere zihinsel bir süreç yaşatmalıdır (Eğri, 2003).

Türkiye'deki din eğitimi uygulamaları ile ilgili yapılan çalışmalar bize din eğitimi, eğitim programı, öğretmen yetiştirme ve yöntemleri ile ilgili bir takım problemler alanların olduğunu göstermektedir. Eğitim Reformu Girişimi'nin 2011 yılında hazırladığı raporda bireylerin kendi dini inançları doğrultusunda din eğitimi alma isteklerine cevap verebilmek için din eğitiminin felsefesiyle ve içeriğiyle çelişmeyecek bir eğitim modeli geliştirmenin gerekliliği üzerinde durulmuştur (Türkiyede Din Eğitimi Son Dönemdeki Gelişmeler ve Değişim Süreci, 2011).

Dünya görüşü eğitiminin amacı dini, manevi ve seküler yapıları bir şemsiye altında toplayarak eğitim sürecinde bulunan öğrencilere kendi inançları ve öteki bireylerin inançları ile ilgili temel ve varoluşsal sorular sormaktır. Bu sorular aracılığıyla bireyin hem kendisini hem ötekini daha iyi tanınması, temel ve varoluşsal sorularına cevaplar bulması, bilginin kaynağı ve doğru bilgi ile ilgili bir fikre sahip olması, evrensel ve kültürel değerler ile ilgili bilgilenmesi ve kendi inancının temellerine ulaşması beklenmektedir (Valk, 2009).

Dünya görüşü eğitimi yaklaşımının bireye kendini ve ötekini tanımada yol gösterici olması, kendisinin ve ötekini inancının temellerini keşfetmesine yardımcı olması ve üst düzey düşünme becerilerini kazanması için rehberlik etmesinin Türkiye'de var olan din eğitimi uygulamalarına daha da işlerlik kazandıracağı ön görülmektedir.

Dünya görüşü temelli bir din eğitiminin hem çok kültürlü toplumların din eğitimi ile ilgili sorunlarına hem de din eğitiminin bireyi hem kendi hem de ötekini inancını anlamlandırma amacına bir cevap olabileceği düşünülmektedir.

Makalenin temel problemini ise dünya görüşü merkezli bir din eğitiminin ‘ötekini tanıma’ kazanımı üzerindeki etkisinin belirlenmesi oluşturmaktadır. Din eğitiminin bir görevi de öğrencilere edindikleri dini bilgiyi nasıl kullanacakları konusunda yardım etmektir. Dini bilgiler bu bilgilerin öteki insanları tanıma, öteki insanlarla ilişkiler ve günlük yaşamın getirdiği sorun ve durumlarla ilişkilendirildiğinde anlam kazanmaktadır (Selçuk & Valk, 2012).

Diğer dinler ve kültürlerle ilgili öğrenmeler gerçekleştirilmenin ahlaki boyutunda uzlaşma ve barış kültürünü geliştirmek ve bireyim hakikat arayışını güçlendirmek yer almaktadır (Selçuk, 2014). Bu bağlamda ötekini tanıma kazanımının toplumda var olan sorunları çözme ve bir arada yaşama kültürünün pekişmesine de önemli katkıları olduğu söylenebilir.

Bireyin kendi dini inanç ve değerlerinde uzmanlaşmasının yanı sıra ötekinin inancının bilincinde olmasının da din eğitimi programının hazırlanmasında hedeflenen temel hususlar arasında yer aldığı görülmektedir.¹ Eğitimi bu amaca ulaştırabilecek din eğitimi yaklaşımlarının ise çoğulculuk merkezli olduğu söylenebilir.

Bu noktada dinden öğrenme yaklaşımı bireye diğer dinler, kültürler ve ahlaki gelenekler ile ilgili tarafsız bilgilere yer veren bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır (Kızılabdullah & Yürük, 2008).

Kanada New Brunswick Üniversitesi Renaissance College birinci sınıfta yürütülmekte olan “Dünya Görüşleri, Dinler ve Kültürler” dersinin öğrenme çıktılarından bir tanesi olan ‘ötekini tanıma’ kazanımını “ötekinin dünya görüşü ile ilgili anlayışını açıklar, dünya görüşleri, dinler ve maneviyat ile ilgili durumları tanımlar” (Valk, Course Syllabus, 2014) şeklinde yer almaktadır.

Dünya görüşü yaklaşımı Valk tarafından şu şekilde formüle edilmiştir: (Valk, 2009b)

1 Din Eğitiminin amaçları için Bkz. Milli Eğitim Müdürlüğü, *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretim Programı*, Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü, Ankara, 2010.

58 • DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI:
BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Tablo 1: **Dünya Görüşü Teorik Çerçevesi**

<i>Kimlik</i>	Etnik köken, milliyet Cinsiyet, yönelim Aile, Toplum: taşra, şehir, dini/manevi Sosyo-ekonomik düzey: düşük, orta, yüksek Eğitim: düzey, okul Yetenekler, Engeller (kısıtlılıklar): fiziksel, entelektüel, sanatsal, duygusal
<i>Temel / Varoluşsal Sorular</i>	Teleos: Yaşamın Anlamı/Amacı, Evren Anthropos: Doğa, İnsanların amacı, Sorumluluklar/ Zorunluluklar Axios: Değerler, doğru/yanlış, iyi kötü ayrımı Hatalarımızın düzeltilmesi Theos: Büyük kuvvet, Güç, Evrendeki Varoluş: Teizm, Ateizm, Agnostizm, Deizm Eschatos: Ölümden sonra yaşam
<i>Kültürel boyut</i>	(Mythos) Mitler: Metinler, Kutsal Kitap, Rivayetler, Hikâyeler (Logos) Bilgi: Öğretiler, Doktrinler (Ethikos) Etik: Ahlaki prensipler Ritüeller Communitas: Dindarların Sosyal Toplantıları; Katedraller- spor tesisleri, alışveriş merkezleri, finansal kurumlar Ekstasis: dünya görüşünü güçlendiren deneyimler; spor etkinlikleri, rock konserleri, aşai rabbani ayini
<i>Ontolojik Epistemolojik</i>	Var Olmanın Doğası, Gerçeklik Metafizik: Gerçekliğin Nihai Doğası: Felsefi Natüralizm, Materyalizme Karşı Felsefi İdealizm (Tanrı, Akıl, Mutlak Ruh) Metafiziksel veya Ruhsal Doğa Kozmos: Evrenin Menşei/Geleceği Bilgimizin Doğası; Öznel Bilgi: Sezgi, Vahiy, Sinirsel bilginin kesinliği (nöral) Nesnel Bilgi: Akıl, Bilim, Otorite Kaynak, Bilginin temelleri

<i>Birincil&İkincil</i>	Adaletin Peşinde: Adil olarak kabul edilen nedir?
<i>İnançlar, Değerler ve Prensipler</i>	Tüm insanların haysiyeti: Günlük yaşamda nasıl ifade edilir? Yaşamın kutsallığı: Tüm yaşamlar kutsal mıdır? Eşitlik/Farklılık: Herkese eşit statü verilmiş midir? Açıklık/Hoşgörü: Hoşgörü neye gösterilir neye gösterilmez? Çevresel Kaygı

Dünya görüşleri çerçevesi beş temel boyuttan oluşmaktadır. Her bir boyutun altında yukarıda gösterilen alt başlıklar ya da sorular yer almaktadır. Dünya görüşü eğitiminin amacı bu temel boyutlar ve alt sorular rehberliğinde öğrencilerin hem kendi inançlarını ve değerlerini hem de öteki insanların inançlarını ve değerlerini eleştirel bir biçimde sorgulamalarına olanak sağlamaktır (Valk, 2009). Bu tip bir eğitim modelinin çokkültürlü bir toplumda birlikte yasama bilincini pekiştirmesi beklenmektedir. Eğitimin bir başka amacı ise öğrencilerin diğer insanların dini inanç, değer ve dünya görüşleri ile ilgili dışlayıcı olmayan bir tutum geliştirmeleri için rehberlik etmek yer almaktadır.

Makalede Renaissance College programında yer alan Dünya Görüşleri, Dinler ve Kültürler dersinin din eğitimi bağlamında ötekini tanıma kazanımı üzerindeki etkililik düzeyi ile ilgili yapılmış alan araştırmasının bulgularına ve sonuçlarına yer verilmektedir.

2. Araştırmanın Yöntemi

Dünya görüşü eğitiminin bireyin bilgi ve tutumları üzerindeki etkisi ile ilgili teorisyen, öğrenci ve mezun görüşlerini incelemeyi amaçlayan bu araştırmada iki çalışma grubu üzerinde uygulama gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın birinci çalışma grubunu teorisyen Dr. John Valk, ikinci çalışma grubunu ise New Brunswick Üniversitesi Renaissance College’da ‘Dünya Görüşleri, Dinler ve Kültürler’ isimli dersi almış 1., 2., 3. sınıf öğrencileri ve mezunlar oluşturmaktadır.

Araştırmanın ilk basamağında dünya görüşü eğitimi teorisinin sahibi ve bu eğitimi Renaissance College’da yürüten Dr. John Valk ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Bu mülakatta dünya görüşü eğitiminin tanımı, imkanı, sınırlıkları ve öğrenme çıktıları ile ilgili sorular yer almıştır.

Araştırmanın ikinci basamağı ise Renaissance College, New Brunswick Üniversitesi 1., 2., 3. sınıf öğrencileri ve mezunlarının dünya görüşü eğitimine ilişkin düşüncelerini derinlemesine anlamak, analiz etmek ve betimleyebilmek

60 • DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

için nitel araştırma yaklaşımına göre tasarlanmıştır. Renaissance College 3 yıl eğitim veren bir fakültedir, araştırmada fakülte eğitiminin her basamağındaki öğrencilerle görüşme yapmak için hem aktif öğrencilerle hem de mezunlarla görüşmeler yapılmıştır. Sınıflar arasında ya da aktif öğrenciler ve mezunlar arasında bir karşılaştırma yapılmamıştır. Nitel araştırmaların amacı; doküman analizi, görüşme ve gözlem gibi veri toplama yöntemlerini kullanarak, sosyal olguları araştırmak, analiz etmek ve anlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2011).

Nitel analizin iki temel özelliği olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi; analiz edilecek metin katılımcıların gerçekte ne düşündükleri, ne hissettikleri ya da belli durumlar karşısında nasıl davrandıklarını anlama imkânı verir. Yani bir anlamsa ‘sayıların ötesine’ geçerek sosyal deneyimlerin zenginliğini ortaya koyar. Bir diğer önemli özellik ise nitel verinin bir tür yorumlama biçimi olarak değerlendirilmesidir. Bu yüzden nitel olarak elde edilen bir metin doğru ya da yanlış olarak değerlendirilemez (Schutt, 2012).

Araştırmada Renaissance College öğrencilerinin ‘Dünya Görüşü’ ile ilgili algıları, deneyimleri ve öğrenmeleri irdelenmiştir. Her öğrenci kendi gerçekliğinde değerlendirilmiş ve doğru-yanlış gibi bir ayrıma gidilmemiştir. Bunun yanında öğrencilerin cevaplarından benzerlik taşıyanlar gruplandırılmıştır.

3. Katılımcılar

Bu araştırmada görüşme yapılacak olan katılımcıların belirlenmesinde, amaçlı örnekleme stratejilerinden biri olan ölçüt örnekleme stratejisi benimsenmiştir. Amaçlı örneklemenin amacı araştırmanın sorularına cevap bulunmasını sağlayacak bilgi bakımından zengin kaynaklara ulaşılmasını sağlamaktır. Amaçlı örneklemede kullanılan bir strateji olan ölçüt örnekleminin altında yatan temel mantık ise daha önceden belirlenmiş önemli bir takım ölçütleri gözden geçirmek ve bu ölçütler üzerinden çalışmalarını yürütmektir. Ölçüt örnekleme stratejisi süregelen programların değerlendirilmesine yönelik çalışmalara nitelikli bir katkı sağlayabilmektedir (Patton, 1990).

Bu araştırmada araştırmacı tarafından; New Brunswick Üniversitesi Renaissance College’da birinci sınıf güz yarıyılında yer alan ‘Kültürler, Dinler ve Dünya Görüşleri’ isimli derse katılmış öğrenciler temel ölçüt olarak belirlenmiştir. Buna bağlı olarak da Renaissance College 1., 2. ve 3. sınıf öğrencileri ve mezunlarıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Bu kapsamda 42 Renaissance College öğrencisi ve mezunuyla görüşmeler yapılmıştır. Ayrıca araştırma verilerinin desteklenmesi amacıyla Dr. John Valk ile bir görüşme yapılmıştır. 42 katılımcının 12'si 1. sınıf, 9'u 2. sınıf, 11'i 3. sınıf öğrencisiyken katılımcılardan 10'u da kolej mezunlarından oluşmaktadır. Bunun yanında araştırmaya katılan katılımcılardan 27'si kadın, 15'i ise erkektir. Tabloya göre görüşmeler araştırmacının ofisi, derslik ve görüşme odasında gerçekleştirilmiştir.

4. Verilerin Toplanması

Bu araştırmanın verileri; yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman incelemesi ile toplanılmıştır. Araştırmada; New Brunswick Üniversitesi Renaissance College'da birinci sınıf güz yarıyılında yer alan 'Kültürler, Dinler ve Dünya Görüşleri' isimli ders bir dönem boyunca gözlenmiştir. Bunun yanında öğrenciler, mezunlar ve dünya görüşü teorisinin sahibi Dr. Valk ile yarı yapılandırılmış görüşme yapılmıştır.

Araştırma amacıyla Renaissance College öğrencileri, mezunları ve Dr. Valk ile yapılan görüşmeler ses dosyası olarak kaydedilmiş ve yazıya dökülmüştür. Görüşmelerin tamamı İngilizce olarak yapılmış ve daha sonra araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilmiştir.

Görüşmeler Renaissance College binasında araştırmacının odası, derslik ve görüşme odasında 03 Aralık 2014 ve 26 Şubat 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın teorik bulgularına ise doküman incelemesi yoluyla ulaşılmıştır. Doküman incelemesinde araştırmacı araştırılacak konu ile ilgili var olan kayıt ve belgeler gibi yazılı kaynaklara ulaşarak bunları bilimsel bir biçimde analiz eder (Yıldırım & Şimşek, 2011).

5. Verilerin Çözülmesi

Yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen 42 ses kaydı sorulara göre kategorilendirilerek Word formatında yazıya dökülmüştür. Söz konusu verilerinin çözümlenmesinde ise içerik analizi yöntemi kullanılmıştır.

Araştırma verilerinde kodların oluşturulmasının ardından içerik analizinin ikinci aşaması olan temaların oluşturulmasına geçilmiştir. Oluşturulan kodlar arasındaki ilişkiler incelenmiş öne çıkan benzerlik ve farklılıklar tema-

62 • DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

ların oluşturulmasını sağlamıştır. Dünya görüşü çalışmaları ile ilgili yapılan doküman incelemeleri ve araştırmacının görüşme sorularının hazırlanması esnasında oluşturduğu başlıklar temaların ortaya çıkmasında yönlendirici olarak kullanılmıştır.

Verilerin temalara ayrılmasında NVIVO programı yardımcı bir araç olarak kullanılmıştır. Elde edilen tüm veriler programa yüklenmiş ardından program içinde kodlar ve temalar oluşturulmuştur.

Üçüncü aşamada elde edilen veriler oluşturulan kod ve temalara göre yeniden düzenlenerek kategorilere ayrılmıştır. Araştırmanın yazımında kullanılacak olan verilerin tamamı İngilizceden Türkçeye çevrilmiştir.

Son aşama da ise elde edilen bulgular objektif bir biçimde yorumlanmıştır. Bu aşamada daha önceki aşamalarda oluşturulan kodlar ve temalar arasında ilişkiler kurulmuş ve bulgular derinlemesine analiz edilmiştir.

Teorisyenle gerçekleştirilen mülakat verilerinin kodları ve temaları elle oluşturulmuş ve oluşan bu kodlar için uzman görüşü alınmıştır. Elde edilen veriler derinlemesine analiz edilerek araştırmanın diğer verileriyle kıyaslanmıştır.

6. Temel Kavramlar

Araştırmada yer alan temel kavramlar 'dünya görüşü' ve 'din eğitimi' kavramlarıdır. Bu kavramlar makalede aşağıdaki anlamlara gelecek şekilde kullanılmıştır.

a. Dünya Görüşü

Dünya görüşü kavramı felsefeciler, teologlar ve eğitimciler tarafından çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Kavramın tarihi gelişimi ile ilgili bilgiler Kuramsal Çerçeve bölümünde yer almaktadır. Kavramın felsefi bağlamda genel tanımı aşağıdaki gibidir:

Dünya görüşü 'İnsanın bütün düşünce ve duyguları arasında tutarlı sağlayan genel bilimsel kanı' olarak tanımlanmaktadır (Hançerlioglu, 2012).

Kavramın daha geniş bir şekilde tanımı ise şöyledir: 'Bir dünya görüşü (ya da hayata bakış) dünyayı, görevlerimizi ve geleceğimizi tanımlamamızı sağlayan temel inançlar seti ya da çerçevesidir. Bu görüş derinlemesine sorgulanarak içselleştirilmiş ve kültürel ya da tarihi gelişmelerle işlenmiş olabilir.

Yine bu görüş açık bir şekilde sistemli bir düşünce biçimi içinde olmayabilir ya da teorik bir felsefeye dayanmayabilir. Bununla beraber bu görüş yaşama anlam ve yön veren temel inançlar için bir mecradır. Bu durum bizim günlük yaşamdaki düşüncelerimizi ve yapıp ettiklerimizi belirlemektedir (Olthuis, 1985).’

Bu araştırmada dünya görüşü kavramı kullanılırken Olthuis’in tanımı benimsenecektir.

b. Din Eğitimi

Din eğitimi kavramı uluslararası ve Türkçe literatürde çeşitli şekillerde tanımlanmıştır. Araştırmanın bu aşamasında kavramın tanımına dönük bir tartışma yapmak yerine din eğitimi kavramının araştırma boyunca kullanıldığı bağlama yer verilecektir.

Beyza Bilgin din eğitimi ‘din kültürünün verilmesi, din kişiliğinin kazandırılması’ (Bilgin, 1981) olarak tanımlamaktadır. Bu tanımı daha geniş bir şekilde açıklayan başka bir tanım ise ‘Din eğitimi bireyin fitratında bulunan inanma duygu ve ihtiyacı çerçevesinde din olgusunu kavramasına rehberlik etme ve kabul ettiği dinin önerdiği yaşam biçimini öğrenmesine yardımcı olma sürecidir.’ (Okumuşlar & Genç, 2012) şeklindedir.

Çokkültürlü toplumlarda yürütülen dine eğitimi tanımlarına bakacak olursak bu kavram ile ilgili düşünülürken iki yönlü bir yaklaşım benimsenmektedir. İlk olarak din eğitiminin ‘belli bir dinin eğitim sürecinde farklı dini ve etnik yapılar karşı çok kültürlü bilgi, tutum değer ve beceriler kazandıran’ (Altaş, 2005) süreç olarak değerlendirildiği görülmektedir. Eğitimin ikinci aşamasında ise ‘toplum içinde var olan farklı din ve mezheplerden başlayarak bireylerin farklı dini inançlar ve bu inanç mensuplarının ürettiği kültü üzerinde düşünmesini sağlamak’ (Altaş, 2005) çok kültürlü din eğitiminin bir yönü olarak yer almaktadır.

Bu çalışmada din eğitimi kavramı; bireylerin sahip oldukları dini ve ahlaki inançlar ve bu inançların temelleri ile ilgili bilgi sahibi olmalarına yardım ederken genel olarak din olgusu üzerine de düşünmelerini sağlayan bir süreç olarak tanımlanmaktadır.

B. BULGULAR

1. Teorisyenden Elde Edilen Bulgular

Yarı yapılandırılmış mülakatların birinci çalışma grubu olan Dr. Valk'a dünya görüşü eğitiminin öğrenme çıktılarının neler olduğu ve öğrencilerin bu eğitimin ardından öteki insanların dini inanç ve yönelimleri dönük duygu, düşünce ve tutumlarında ne gibi değişikliklerin olmasının beklendiği ile ilgili bir soru sorulmuştur. Makalenin bu bölümünde dünya görüşü eğitiminin ötekini tanıma kazanımına etkileri ile ilgili Dr. Valk'tan elde edilen bulgulara yer verilmektedir.

Dünya görüşü eğitimi teorisini Renaissance College'da uygulayan Dr. Valk, eğitimin öğrenme çıktılarını kendini tanıma, ötekini tanıma ve dünya görüşlerini tanıma olarak sıralamaktadır. Ötekini tanıma ve dünya görüşlerini tanıma kazanımlarının alt başlıklarını ise şu şekilde belirlemektedir:

- *Öğrenciler dünya görüşü, dinler ve kültürler dersinde ötekini tanıma ile ilgili aşağıdaki kazanımları edinir:*
- *Öteki ile ilgili algılarını tanımlar; kişi öteki insanları nasıl tanır ve tanımlar?*
- *Ötekinin belirleyici inanç, değer ve prensiplerini tanımlar; öteki insanların bilgelik, gerçek, anlam ve kesinlik kavramlarını nasıl tanımladığını ve bunların kaynaklarını bilir.*
- *Öteki insanların hayatında yer alan deneyimleri ve ilgilerini (meditasyon, manevi, politik, kültürel, sosyal vb.) tanımlar.*

Öğrencilerin ötekini tanıma ile ilgili bilgi veren diğer bir alan ise dünya görüşlerini tanıma öğrenme çıktısıdır. Bu öğrenme alanının aşamaları ise şu şekildedir:

- *Dini ve manevi dünya görüşlerini ayırt eder.*
- *Çeşitli dünya görüşü çerçevelerini, türlerini ve alt türlerini tanımlar ve tasvir eder*
- *Dünya görüşlerinin bireysel, toplumsal ve sosyal seviyelerde sosyal, kültürel, politik ve manevi davranışları hangi yönlerden etkilediğini ve şekillendirdiğini tanımlar.'*

Dr. Valk'ın 'Dünya Görüşleri, Dinler ve Kültürler' dersinin öğrenme çıktıları içinde ötekini tanıma alanına iki ayrı kazanımda yer verdiği görülmek-

tedir. Buna göre söz konusu ders sonunda öğrencilerin; öteki insanların dini inançları, ahlaki ilkeleri ve dini inançları ile davranışları arasındaki ilişkiler ile ilgili donanımlı hale gelmeleri beklenmektedir.

Ötekini tanıma kazanımı ile ilgili Dr. Valk'ın vurguladığı bir başka nokta ise bireyin farklı dünya görüşlerini tanımaya çalışması ile kendi inancını tanımaya çalışmasının birbirleriyle paralel ilerleyen bir süreç olduğudur. Bununla ilgili Dr. Valk: *'Aynı zamanda öğrenciler kendi inançlarıyla diğer insanların inançlarını karşılaştırma imkanı vermektedir. Son olarak, öğrencilerin başkalarının dünya görüşleri ile ilgili sordukları sorular genellikle kendilerine yönelttikleri sorulara dönüşmektedir.'* ifadelerini kullanmaktadır.

Dr. Valk'ın değindiği bir başka nokta ise dünya görüşü eğitimi boyunca öğrencilerin karşılaştıkları soruların ötekini anlama kazanımına olan etkisidir. Bu durum Dr. Valk tarafından *'Dünya görüşü yaklaşımı sorular sorar. Yeni soruların sorulması cevapların gelişimini destekler bu durum da daha fazla sorunun ortaya çıkmasını sağlayabilir. Bu süreç sonunda öğrenciler hem kendi inanç ve değerlerini anlar, onaylar ve derinleştirirler hem de diğer insanların dünya görüşlerini anlamlandırma fırsatı bulurlar.'* şeklinde ifade edilmektedir. Öğrencinin ders esnasında deneyimlediği sorular sorma ve cevaplar arama durumu öğrenciyi kendini ve ötekini tanıma kazanımına götüren bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

2. Öğrenci ve Mezunlardan Elde Edilen Bulgular

Kendini ve ötekini tanıma kazanımının ikinci basamağı olan 'ötekini tanıma' yarı yapılandırılmış mülakatta bireysel bir soru sorularak irdelenmiştir. Araştırmada katılımcılara "Dünya görüşü eğitiminden sonra 'öteki' insanların dünya görüşleri hakkında neler öğrendin?" sorusu yöneltilmiştir. Makalenin bu bölümünde ise katılımcıların dünya görüşü eğitiminden sonra 'öteki'ne bakışlarındaki değişimlere ve dünya görüşü eğitiminin diğer insanlarla olan iletişimlerine olan etkilerine yer verilmektedir.

Tablo 2: *Dünya Görüşü Eğitiminin Diğer İnsanları Tanıma Kazanımı Üzerindeki Etkileri*

Ötekini Anlama
Farklılıklara Şükretme
Farklılıkları Kabullenme
Önyargılardan Sıyrılma
Ötekini Tanırken Kendine Yönelme
Birlikte Yaşama Kültürü Kazanma

2.1. Ötekini Anlama

Katılımcılardan bazıları dünya görüşü eğitiminin öteki insanların dünya görüşlerini anlamalarına yardımcı olduğunu düşünmektedir. Katılımcılardan K10 '*Dünya görüşü eğitimi beni diğer dünya görüşlerini kabul etmem ve anlamamda çok yardımcı oldu. Sanırım öncesinde dini dünya görüşlerine karşı önyargılarım vardı. Hristiyan bir ailede büyüdüm ve bir süre sonra dini inançları reddettim. Bu ders bana dini dünya görüşleri ve onların tarihi ile ilgili daha geniş bir perspektif kazandırdı. Sanırım şimdi daha anlayışlıyım.*' Sözleriyle dünya görüşü eğitiminin kendisine daha iyi bir perspektif verdiğini ifade etmektedir.

Katılımcılardan K26 ise '*Sanki bu eğitim diğer insanların dünya görüşleri ile ilgili daha bilinçli olmamı sağladı. Şimdi farklı dünya görüşleri ile ilgili konuşurken daha uyumlu olduğumu düşünüyorum.*' sözleriyle öteki insanların dünya görüşleri ile ilgili edindiği bilgilerin kendisini yeni tanışmalara ya da konuşmalara olumlu bir biçimde hazırladığını ifade etmektedir.

Benzer bir biçimde katılımcılardan K32 '*Bu ders birbirimizi anlamamızı sağladı. Kişisel ya da profesyonel ilişkilerimizde daha derinlere inmemizi sağladı.*' ifadelerini kullanmaktadır. Görüldüğü gibi katılımcı öteki dünya görüşlerini anlamanın ilişkileri olumlu etkilediği düşüncesine sahiptir.

Katılımcılardan K24 ise benzer bir durumu '*Dersten sonra diğer insanların dünya görüşlerine karşı bir farkındalık yaşadım ve daha açık görüşlü oldum. Aynı zamanda insanların dünya görüşleri ile ilgili yeni bir anlayış geliştirdim. Artık bir insanın neden belli bir şekilde düşündüğünü ya da davrandığını anlamaya çalışıyorum*' sözleriyle ifade etmektedir.

Öteki insanların dünya görüşlerini anlamının önemini vurgulayan K32 *'Sanırım öteki insanları tam olarak anlamadığımı anladım... Öteki insanların dünya görüşlerini anlayabilmenin çok önemli olduğunu anladım. Öteki insanlara karşı sevgi geliştirerek anlamaya çalışmam gerektiğini düşünüyorum. Dersten sonra öteki insanları anlayabildiğim için mutlu olmaya başladım. Üstelik onları değiştirmek ya da manipüle etmek için değil sadece bilgimi ve anlayışımı geliştirmek için... Bence böyle bir noktaya gelebilmek insanın ufkunu genişletiyor.'* ifadelerini kullanmaktadır.

Farklı dinler ve dünya görüşleri ile ilgili bilgilenen öğrenciler ders sonunda etraflarında bulunan insanları daha iyi anladıklarını ifade etmektedirler. Ayrıca katılımcıların dersten sonra farklı inanç ve kültürleri öğrenmeye dönük ilgilerinin arttığı görülmektedir.

2.2. Farklılıklara Şükretme

Katılımcılardan bazıları yeni ve farklı dünya görüşlerini öğrendikten sonra insanlığın sahip olduğu tüm bu farklılıkların şükredilmesi gereken bir durum olduğunu dile getirmişlerdir. Buna bir örnek olarak katılımcılardan K36 *'Dünya görüşünün önemli yönlerinden biri de öteki kültürleri ve insanların hayatlarını yaşarken seçtikleri farklı yolları anlayabilmektir. Bence böyle bir çeşitliliğe sahip olmak şükredilmesi gereken bir şey. Bence dışarıda çok değerli insanların benimkinden çok farklı ve önemli fikirlere sahip olduğunu öğrenmek oldukça olgunlaştırıcıydı. Ve kesinlikle benim düşüncelerim onlarınkinden üstün değildi.'* sözlerini kullanmaktadır.

Benzer bir şekilde katılımcılardan K33 *'Bu ders bana farklı dünya görüşlerini keşfetme olanağı verdi, gerçekten farklı dünya görüşleri ile ilgili yeni bir anlayış geliştirdim ve bu farklılığa şükretmem gerektiğini düşündüm. Sadece diğer dünya görüşleri hakkında bir şeyler öğrenmek de değil, tüm bu dünya görüşlerinin dünyadaki yerini anlayabilmek... yani sadece onların varlığını kabul etmek değil de dünyadaki değerlerini görebilmek neden böyle farklı olduğumuzu anlayabilmek benim için çok değerliydi.'* ifadelerini kullanmaktadır. Katılımcıların dünyada farklı dünya görüşlerinin var olmasını bir tür zenginlik olarak gördükleri söylenebilir. Sadece dünya görüşlerinin varlığını öğrenmek değil tüm bunlara sahip olmanın değerini de anlamak gerektiği bu iki katılımcı tarafından vurgulanmaktadır.

Katılımcılardan K25 ise *'Sanırım öncelikle insanların dünya görüşleri ne olursa olsun onlara en doğru gelen şeyin o olduğunu anlamaya başladım.'*

Farklı dünya görüşleri ile ilgili bilgi edinmenin çok faydalı olduğunu düşünüyorum. Çünkü dünya görüşlerinin ayrıntılarını öğrendikçe diğer insanların benim düşündüğüm şekilde düşünmediklerini ya da davranmadıklarını gördüm. Tüm bu farklılıkların hayatın bir parçası olduğunu düşünüyorum. Diğer dünya görüşlerini, insanları tanıyabildiğim için şükrediyorum. Böylece kendimi toplumun geri kalanından ayrı bir noktaya taşıyorum. Çünkü diğer insanlardan öğrenebileceğim çok fazla şey olduğuna inanıyorum.’ ifadelerini kullanmaktadır. Katılımcının dünya görüşü eğitiminden sonra insanların kendisiyle aynı düşüncelere sahip olmasına gerek olmadığı bilincine vardığını görmekteyiz.

Katılımcılardan bazılarının içinde yaşadıkları toplumda var olan dini ve kültürel çeşitliliği fark ettikten sonra bu durumu şükredilmesi gereken bir olgu olarak algılamaya başladıkları anlaşılmaktadır. Katılımcıların söz konusu bu çeşitlilik içindeki her bir dünya görüşüne saygı ile yaklaştıkları ve kendi dünya görüşlerini de bu çeşitliliğin bir parçası olarak algıladıkları görülmektedir.

2.3. Farklılıkları Kabullenme

Araştırmaya katılan öğrenci ve mezunlardan bazıları öteki insanları tanımanın önemli yönlerinden bir tanesinin de insanların birbirinden farklı olmalarını kabullenmek olduğunu ifade etmektedirler. Katılımcılardan K31 *‘Derste diğer dünya görüşleri ile ilgili bilgilendikten sonra diğer insanların benden farklı dünya görüşlerine sahip olmalarını anlayışla karşılamaya başladım. Diğer dünya görüşlerinin nereden geldiğini öğrenmek onlara karşı olan saygıyı da artırdı.’* sözleriyle dünya görüşü eğitiminin ardından insanların farklı dünya görüşlerine sahip olma durumlarını kabullendiğini ifade etmektedir.

Aynı şekilde katılımcılardan K7 ise *‘Hiç kimseyi sorgulamamam gerektiğini öğrendim. Eğer birisi benim için hiç bir anlamı olmayan bir şey söylüyorsa bunun sıradan bir şey olduğunu biliyorum çünkü onlar benim gibi değiller. Ve bazı insanlar manevi yönleriyle çok ilgilendikleri için daha güçlü dünya görüşlerine sahipler. Hatta bence ateistler bile manevi bir yöne sahipler ama bunun farkında değiller. Herkesin bir dünya görüşü var. Bir dine inanmayabilirsin ya da manevi yönün baskın olmayabilir ama yine de bir dünya görüşün vardır.’* sözleriyle dünya görüşlerindeki farklılıkların normal olduğu bilincine sahip olduğunu söylemektedir.

Katılımcılardan K30 farklılıkları anlamanın önemini şu sözlerle ifade etmektedir; *‘Derste öteki insanlarla ilgili çok fazla şey öğrendim. Kendi dinim*

dışında diğer dinlerle ilgili hiç deneyimim olmamıştı. Derste diğer dinler hakkında bilgiler edinmek dini merkezleri ziyaret etmek zihnimi diğer insanlara açmama yardım etti ve insanların kendi manevi yönlerini nasıl bulmaya çalıştıklarını görmeye başladım. Ve diğer insanların farklı bakış açıları olduğunu fark ettim. Bilirsin ya mesela büyürken çok fazla düşünemezsin ve herkesin aynı ya da benzer fikirde olduğunu zannedersin. Sonrasında ise “Hayır aslında ben yanılıyorum insanlar oldukça farklı dünya görüşlerine sahipler ama yine de benzer yönler olabilir.” diye düşünmeye başladım.’ Görüldüğü gibi katılımcı farklı bakış açılarının varlığını kabul etmenin öteki insanlara karşı daha olumlu bir yaklaşım benimsemesinde rol oynadığını ifade etmektedir.

Katılımcıların dünya görüşü eğitiminin ardından insanların farklı inanç ve dünya görüşlerine sahip olmalarını doğal bir durum olarak algılamaya başladıkları anlaşılmaktadır. Dünya görüşü eğitimi boyunca farklı dünya görüşleri ve dinler ile ilgili bilgilenen öğrencilerin farklılıkları daha kolay kabullendikleri hatta insanlar arasındaki farklılıklar yerine ortak yönlerin ön plana çıkarılması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir.

2.4. Önyargılardan Sıyrılma

Katılımcılardan K17 ‘Bu dersten önce öteki insanlarla ilgili basmakalıp düşüncelerim vardı sanırım. İnsanları biraz yargılıyordum yani ne bileyim tam olarak anlamaya çalışmıyordum... dersten sonra ufkumun genişlediğini düşünüyorum. Artık öteki insanlara karşı daha açık bir bakış açım var.’ sözleriyle dersten önce diğer insanlara karşı sahip olduğu önyargıları dünya görüşleri ile ilgili eğitim aldıktan sonra arkasında bıraktığını ifade etmektedir.

Katılımcının dünya görüşü eğitiminin ardından farklı din, kültür ya da dünya görüşüne sahip insanlara yönelik önyargıların yok olduğu görülmektedir. Önyargıların giderilmesinin ardında katılımcının öteki insanlara karşı daha olumlu bir tutum geliştirdiği görülmektedir.

2.5. Ötekini Tanırken Kendine Yönelme

Katılımcılardan bazıları ötekini tanıma sürecinde sordukları sorular ya da yaşadıkları deneyimlerin kendi dünya görüşlerini de anlamalarına yardım eden bir sürece dönüştüğünü ifade etmişlerdir. Katılımcılardan K27 *‘Kendimle ilgili şeyler öğrendim... aslında sınıfta epey zorlandım. Çünkü farklı dünya görüşlerini, farklı kültürleri ve farklı dinleri öğrenmemiz gerekiyordu ve birçoğunun ibadethanelerini ziyaret ettik. Gerçekten çok özel bir deneyimdi.*

70 • DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Tüm bunlar benim kendi dünya görüşümü daha fazla sorgulamamı sağladı.’ sözlerini kullanmaktadır. Farklı dünya görüşlerini öğrenmeye çalışmanın ve dini merkezlere yapılan ziyaretlerin kendi dünya görüşü ile ilgili sorulara yer açtığını ifade etmektedir.

Katılımcılardan K21 *‘Kesinlikle daha açık görüşlü olduğumu düşünüyorum. Çünkü ders boyunca farklı kültürleri ve dinleri araştırmamız gerektiği ve bazı deneyimler yaşadık. Tüm bunlar benim kendi dünya görüşümü de keşfetmemi sağladı.*’ sözlerini kullanarak diğer dünya görüşlerini araştırmanın nasıl kendi dünya görüşü ile ilgili farkındalık yaşamasına sebep olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcılardan K11 *‘Bence her şeyi deneyimlemek herkes için faydalıdır. Eğer hep aynı yerde yaşarsan o zaman yaşamı deneyimleyemezsin. Her gün aynı şeyi yaparsan gerçekten de yaşamış olmazsın. Farklı kültürleri ve dinleri keşfetmek, dışarıda neler olup bittiğini görmeye çalışmak bence çok önemli. İster dindar birisi ol ister olma diğer dünya görüşlerini ne kadar anlarsan kendini de o kadar iyi anlamaya başlarsın.*’ sözleriyle farklı dünya görüşlerini anlayabilmenin insanın kendisini de anlayabilmesini sağlayan bir durum olduğunu ifade etmektedir.

Katılımcıların ifadelerinden dünya görüşü eğitimi boyunca öteki insanların dünya görüşleri ile ilgili sorgulamalar yaparken zamanla bu sorgulamaları kendilerine yönelttikleri anlaşılmaktadır. Buna göre öğrenciler ötekinde cevabını bulmaya çalıştıkları soruyu kendilerinin nasıl cevapladığını da irdelemektedirler. Bu durum da dünya görüşü eğitiminde ‘kendini ve ötekini tanıma’ kazanımının işteş bir şekilde gerçekleştirdiği göstermektedir. Yani birey ötekini anlamak için çalışırken doğal olarak kendisini de daha iyi tanımaya başlamaktadır.

1.6. Birlikte Yaşama Kültürü Kazanma

Araştırmaya katılan öğrenci ve mezunlardan bazıları dünya görüşü eğitimi ile edindikleri bilgi ve farkındalığın bir arada yaşama kültürüne yaptığı katkıyı ve toplumsal problemleri çözmede faydalı bir zemin hazırladığını ifade etmişlerdir. Katılımcılardan K17 *‘Başka bir insanın dünya görüşünün tüm yönlerini kabul etmek ya da uzlaşmak zorunda değilsin ama anlaşabilmek için anlayışlı ve hoşgörülü olmak zorundasın. En azından başka insanların inançları ve değerlerini temel düzeyde bilmek gerekiyor.*’ sözleriyle bir arada yaşayabilmek için başka insanları tanımanın önemini vurguluyor. Benzer bir

şekilde K39 *'Bence en önemlisi farklı insanlarla bir arada çalışmak ve onlarla ilgili bilgilenmekti. Farklı ırklar, dinler, kültürler ve çevreler ile ilgili bilgilenmek... çünkü yaşamında ne yaparsan yap mutlaka farklı insanlarla bir arada olup çalışacaksın. Bunun için bir altyapıya sahip olmak çok önemli. Yani farklı dünya görüşlerini, insanların neden belli bir biçimde inandıkları ya da davrandıklarını anlamak. Düşüncelerinin alt yapılarını öğrenmek ve yargulamadan anlamaya çalışmak çok önemli bir kazanımdı.'* Bir arada yaşamak için ötekini tanımak gerektiğini anlatmaktadır.

Katılımcılardan K6 *'Bence eğitim oldukça faydalıydı çünkü kendimizin ve diğer insanların dünyayı nasıl gördüğü ile ilgili eleştirel bir biçimde düşünmemi sağladı. Aşırı derecede farklı dünya görüşlerine sahip olsak da hala iletişim kurabileceğimizi anladım. Ve insanların birbirine nasıl saygı duyması gerektiğini...'* farklılıkların insanların bir arada yaşamalarına ya da iletişim kurmalarına engel teşkil etmediğini ifade etmektedir. Aynı durumu K9 *'Dünyaya görüşü eğitiminden sonra herkesin farklı olduğunu anlıyorsun. En önemli şey herkesin kendisine göre bir gerçeklik algısının olması ve hiç kimsenin dünyayı birbirleriyle aynı şekilde görmemesi. Ve ne kadar farklı olsak da yine de geçinebileceğimizi anlıyorsun.'* diyerek ifade etmektedir.

K21 farklılıkları kabullenerek yaşamının önemini şöyle ifade etmektedir: *'Öteki insanları tanımak ve farklılıklara rağmen nasıl bir arada yaşanabileceğini anlamak en önemli şeydi. Çünkü sanki yani genelde din, üzerinde konuşamayacağın bir tabu gibi. İnsanların da dünya görüşünün sadece kişilerin deneyimleri ve inançlarından ibaret olduğunu anlamaları gerek. Zaten herkes birbirinden farklı ve bunu kabul ederek geçinmemiz gerekiyor.'*

Katılımcılardan K20 *'Bence problem çözme yaklaşımına en çok faydalı olan şey ötekini tanıyabilmek. Nasıl bir durum olursa olsun eğer bir ortak karar alınması gerekiyorsa sadece insanların neden birbirlerinden farklı düşündüklerini anlayabilmek bile çok büyük bir adım. Farklı dünya görüşlerini öğrenmek ve insanların olaylara aynı yönden yaklaşmadıklarını anlamak çok önemli. Dersin başka insanlarla iletişim kurmada çok değerli katkıları var.'* diyerek farklılıkları tanımının toplumsal sorunları çözmeye katkı sağlayacağını ifade etmektedir. Aynı şekilde K5 ise *'Mesela anlaşmazlıklar yaşadığımız zaman... aslında aynı görüşe sahip olmak zorunda değiliz. Şunu anladım ki başkalarının dünya görüşü her zaman benimkinden farklı olabilir fakat yine de birlikte çalışabiliriz. Farklılıkların olması çözümün bulunamayacağı anla-*

72 • DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

mina gelmiyor. Hala bir arada var olabiliriz.’ diyerek farklı görüşlerin varlığının uzlaşmaya engel olmadığını söylemektedir.

Katılımcılardan K22 *‘Birden fazla dünya görüşünün bir araya gelmesi ve bir sorunu çözebilmesi çok zor fakat bazı yönlerden de çok güzel. Çünkü böylece çok farklı bakış açıları bir araya geliyor. Belki de hiç düşünemeyeceğin şeyleri böylece görebiliyorsun. Bence farklı dünya görüşlerine sahip insanların bir arada yaşamalarının kıymetini bilmeliyiz.’* Diyerek farklılıkların zenginliğe dönüşebileceğini vurgulamaktadır.

Katılımcılardan K12 farkındalık kazanmanın bir arada çalışma ve yaşama olgusuna olan katkısını; *‘Derste edindiğim farkındalık diğer insanlarla birlikte çalışmamı kolaylaştırdı. Diğer insanların dinlerini anlamak ve saygılı olmak benim için önemli adımlardı.’* Sözleriyle ifade etmektedir.

Katılımcılar dünya görüşü eğitiminin farklı kültür ve dinlere mensup insanlarla bir arada yaşama becerilerini artırdığını ifade etmektedirler. İçinde yaşadıkları çok kültürlü toplum yapısının bir sonucu olarak farklı kültürlerden ve dinlerden insanlarla bir arada eğitim almak, çalışmak ve iletişim kurmak durumunda olan katılımcılar dünya görüşü eğitiminin günlük yaşamın gerektirdiği bir beceriyi artırdığını vurgulamaktadırlar.

SONUÇ

Araştırmada dünya görüşü eğitiminin öğrencileri ‘öteki’ni tanıma kazanımına ulaştırdığı görülmüştür. Farklı dinler, kültürler ve dünya görüşleri ile ilgili bilgi edinme ve deneyimler yaşamının farklılıklara karşı olumlu tutum geliştirmede faydalı olduğu ortaya çıkmıştır. Bu olumlu tutumun aynı zamanda kişilerarası ilişkileri de etkilediği anlaşılmaktadır.

Araştırmada dünya görüşü eğitiminin eğitimi alan öğrencilerin farklı dünya görüşlerine sahip olan insanların düşüncelerini, davranışlarını anlamalarını ve düşünce yapıları ile davranış biçimleri arasındaki bağı fark etmelerini sağladığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın sonucunda farklı dünya görüşleri ile ilgili daha önceden bir algı geliştirmemiş olan öğrencilerin eğitimin ardından farklı dünya görüşlerinin varlığını olumlu bir şekilde kabullendikleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmada farklı dünya görüşleri ile ilgili bilgilenen öğrencilerin içinde buldukları farklı bakış açılarından oluşan çokkültürlü topluma karşı olumlu bir tutum sergilemeye başladıkları ortaya çıkmıştır. Dünya görüşü eğitimi alan

bireylerin farklı fikirlerin varlığını minnetle karşıladıkları ve bu durumu bir zenginlik olarak algıladıkları görülmüştür.

Araştırmada farklı dünya görüşleri ile ilgili bilgiler edinme ve kutsal mekânları ziyaret etme etkinliklerinin öğrencilerin farklı dünya görüşlerine karşı daha önceden geliştirmiş oldukları olumsuz tutumları ve ön yargıları değiştirdiği ortaya çıkmıştır. Farklı dünya görüşleri ile ilgili eğitim almamış olan öğrencilerin dünya görüşü eğitimiyle farklı dünya görüşleri ile ilk defa karşılaştıkları ve bu karşılaşmanın öğrencilerin zihnindeki olumsuz düşünceleri değiştirmelerine yardımcı olduğu görülmüştür.

Araştırmada katılımcıların farklı insanların dünya görüşleri ile ilgili yeni bilgiler öğrenip sorgulamalar yaparken kendi dünya görüşlerini de daha iyi anlamaya başladıkları ortaya çıkmıştır. Dünya görüşü eğitimi süresince farklı dünya görüşlerini tanımlamak ve anlamlandırmak için sorulan soruları öğrencilerin bir süre sonra kendilerine sormaya başladıkları görülmüştür.

Araştırmada öğrencilerin öncelikle dünya görüşü dersi aracılığıyla farklı dinler ve dünya görüşleri ile ilgili bilgilendikleri ortaya çıkmıştır. Yeni dinler ve dünya görüşleri ile ilgili bilgilenmenin öğrencileri farklı dünya görüşlerine ve yeni öğrenmelere karşı açık hale getirdiği görülmektedir.

Dünya görüşü eğitimi teorisinin sahibi Valk da eğitimin öğrenme çıktıları arasında 'ötekini tanıma' kazanımına yer vermektedir. Buna göre eğitimin ardından bireyin öteki insanların dünya görüşlerini, dünya görüşlerinin köklerini ve davranışları ile dünya görüşleri arasındaki ilişkiyi anlamaları beklenmektedir. Bu noktada teorisyen ile öğrenci ve mezunların görüşlerinin birbirini desteklediği söylenebilir.

Öğrenci ve mezunlardan elde edilen verilerle uyumlu olarak Dr. Valk da dünya görüşü eğitimi boyunca bireyin kendini tanıması ile ötekini tanımasını birlikte ilerleyen bir süreç olarak değerlendirmektedir. Buna göre kişi farklı bir dünya görüşünü ya da farklı bir dünya görüşüne sahip bir başka kişiyi anlamaya çalıştıkça kendi inancını da daha iyi anlar. Çünkü ötekini tanımak için sorulan sorular çok kolay bir şekilde kişinin kendisine yönelttiği sorular haline gelebilir.

Sonuç olarak dünya görüşü eğitiminin din eğitimi bağlamında diğer insanların dini ve seküler inançları ile ilgili olumlu düşünce, tutum ve davranış geliştirmede etkili olduğu görülmüştür. Renaissance College'da yürütülmekte olan Dünya Görüşü, Dinler ve Kültürler dersinin ötekini tanımak kazanımı

74 • DİN EĞİTİMİNDE ÖTEKİNİ TANIMA VE DÜNYA GÖRÜŞÜ YAKLAŞIMI: BİR ALAN ARAŞTIRMASI

ile ilgili öngördüğü öğrenme çıktılarının öğrenciler tarafından benimsendiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlar ışığında din eğitiminde dünya görüşü yaklaşımını temel alan bir modelin ötekini tanıma kazanımının gerçekleştirilmesi için etkili olduğu söylenebilir.

Kaynaklar

- Altaş, N. (2005). Çokkültürlü Din Eğitimi Modeli Geliştirmede İşlem Basamakları İçin Bir Deneme. R. Ege içinde, *Kültürel Çeşitlilik ve Din* (s. 243). Ankara: Sinemis.
- Bilgin, B. (1981). Din Eğitiminin Genel Eğitimdeki Yeri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 24(1), 469-483.
- Eğri, O. (2003). Eğitimin Genel Amaçları Açısında Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersleri. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 271-291.
- Girişimi, E. R. (2011). *Türkiyede Din Eğitimi Son Dönemdeki Gelişmeler ve Değişim Süreci*. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Hançerlioglu, O. (2012). *Felsefe Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kızılabdullah, Y., & Tuğrul, Y. (2008). Din Eğitimi Modelleri Çerçevesinde Türkiye’de Din Eğitimi Üzerine Genel Bir Değerlendirme. *Dini Araştırmalar*, 11(32), 107-129.
- Miedema, S. (2004). Need For Interreligious Education. *Din Öğretiminde Yeni Yöntem Arayışları Uluslararası Sempozyum Bildiri ve Tartışmalar* (s. 223-247). Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğü.
- Morin, E. (2010). *Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Okumuşlar, M., & Genç, F. (2012). Din Eğitiminin Bilimselleşmesi/Neliği. R. Doğan, & E. Remziye içinde, *Din Eğitimi* (s. 53-76). Ankara: Grafiker.
- Olthuis, J. H. (1985). On Worldviews. *Christian Scholar’s Review*(XIV.2), 155-165.
- Patton, M. (1990). *Qualitative Evaluation And Research Methods*. California: Sage.
- Schutt, R. K. (2012). *Investigating the social World the Process and Practise of Research*. California: Sage Publication.
- Selçuk, M. (2014). Dinler Arası Eğitim: Kendini ve Ötekini Tanımak, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dünya Dinleri Programı Örneği. *Türk Alman İşbirliği Konusu Olarak İslam ve Avrupa XII* (s. 167-180). Ankara: Alman Federal Cumhuriyeti Büyükelçiliği.
- Selçuk, M., & Valk, J. (2012). Knowing Self And Others: A Worldview Model For Religious Education in Turkey. *Religious Education*, 443-454.
- Şişman, M. (2010). *Eğitim Bilimine Giriş*. Ankara: PegemA.
- Valk, J. (2009). Knowing Self and Others: Worldview Study in Renaissance Col-

lege. *Journal of Adult Theological Education*, 69-80.

- Valk, J. (2010). Religious Education in a Changing World. *International Seminar on Religious Education and Values*. Ottawa.
- Valk, J. (2014). Course Syllabus. RCLP 1011 *Worldviews, Religions and Cultures*. Fredericton, Canada.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.